

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAAL- JA HARIDUSTEADUSKOND
ÜHISKONNATEADUSTE INSTITUUT
Sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava
Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika eriala

Tiia Orlovski

KRIMINAALHOOLDAJATE AMETIIDENTITEET TARTU VANGLA
KRIMINAALHOOLDUSOSAKONNA NÄITEL

Bakalaureusetöö

.....Juhendaja: PhD Judit Strömpl

Tartu 2015

Autorideklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Tiia Orlovski

1.juuni 2015

Abstract

PROBATION OFFICERS PROFESSIONAL IDENTITY ON THE EXAMPLE OF THE PROBATION DEPARTMENT OF TARTU VANGLA (TARTU PRISON)

The purpose of this study is to create an understanding of probation officers' professional identity.

In the first part of the work I explain the principles of probation and the formation of identity and probation as a profession. In the second, empirical part, a review about the surveys methodology, interviewees and results are given. On the basis of problems that occur connected to this profession, research questions were raised, through what the formation of probation officers' professional identity was explored.

In this study semi-structured interviews were carried out with 5 Tartu Vangla probation officers. This method was chosen in order to give the opportunity to use their own words and express their feelings and thoughts through which their approach in their profession should be drawn out. Based on the interviews, categories of data were assembled, which helped to select important factors that affect identity. With the help of these factors probation officers' interpretation of their professional identity was derived.

Qualitative analysis was used as a research method, which allowed to understand the being and connection of phenomena. To guarantee the confidentiality of the probation officers' – name, working department, working experience or education is not given.

The result of the study shows that probation officers think that their profession is interesting, varied and challenging. Working is intense, work load is too big, but also offers personal fulfilment. Low connection to the organisation leaves a negative effect on professional cognition. Support and motivation for working is mainly received from colleagues – this makes the feeling of belonging within the group stronger. They feel their role as a probation officer is mostly guiding, supervising and then controlling. The position of the profession within other professions is felt to be low, their profession is not valued enough.

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. Teoreetiline ülevaade.....	6
1.1. Kriminaalhooldus.....	6
1.1.1. Kriminaalhoolduse areng	6
1.1.2. Kriminaalhooldus Eestis.....	7
1.2. Identiteedi käsitlused	9
1.2.1. Sotsiaalne identiteet.....	9
1.2.2. Ametiidentiteet.....	9
1.2.3. Ametiroll ametiidentiteedi osana.....	10
1.2.4. 1.2.4 Kriminaalhooldus kui amet.....	12
1.2.5. Kriminaalhooldus kui sotsiaaltöö.....	12
1.2.6. Kriminaalhooldus kui sotsiaalpedagoogika	13
1.3 Probleemi püstitus.....	15
2. Metoodika	16
2.1. Kvalitatiivne uurimisviis	16
2.2. 2.2Andmekogumisprotsduur	16
2.3. Analüüsimeetod.....	17
3. Uurimistöö tulemused ja arutelu.....	18
3.1.Suhtumine klientidesse.....	18
3.2.Pädevus.....	19
3.3 Tööpanus.....	20
3.4 Suhted kolleegidega.....	22
3.5 Ameti positsioon.....	23
3.6 Motivatsioon.....	24
3.7 Enese määratlemine.....	25
Kokkuvõte ja järeldused.....	27
Kasutatud kirjandus	28
Lisad	30

Sissejuhatus

Kriminaalhooldust Eestis korraldab Vanglateenistus, mis kuulub justiitsministeeriumi haldusalasse ja mille peamine ülesanne on kriminaalpoliitika kavandamine ning elluviimine. Kriminaalhooldus on süsteem, mis tegeleb kriminaalhooldusele määratud isikutega, kontrollib tema käitumist ja abistab ning nõustab kriminaalhooldusalust kriminaalhoolduse elluviimisel. (Kriminaalhoolduse standardid, 2013).

Eestis on Kriminaalhoolduse lähtekohaks hoiak, et kurjategija karistamine on mõttekas, kui karistus hõlmab ka tööd tema sotsiaalsete probleemidega. Kriminaalhoolduse eesmärgiks on korraldada tõhus järelevalve kuriteo sooritanud inimeste üle ning luua eeldused nende sotsiaalseks kohanemiseks, vähendades nii kuritegevust ja suurendades ühiskonna turvalisust (Kama, 2008:3). Kriminaalhooldust teostab kriminaalhooldaja ehk kriminaalhooldusametnik. Ülikooli õpingute raames Tartu Vangla kriminaalhooldusosakonnas sooritatud vaatluspraktika ajal panin tähele, et kriminaalhooldusametnikud interpreteerivad oma ametitoiminguid ning töö eesmärgi erinevalt. Sellest lähtuvalt hakkasin mõtlema selle nähtuse uurimisele. Teisalt soovitas Justiitsministeerium sotsiaaltöö üliõpilastel uurida kriminaalhooldusametnike ametiidentiteedi muutumist ning kriminaalhooldusametnikku kui sotsiaaltöötajat. Sellest tulenevalt otsustasin uurida kriminaalhooldusametnike ametiidentiteeti, et saada teada need tegurid mis mõjutavad ameti erinevat käsitlust. Teadmine ametiidentiteedi tõlgendustest peaks selgitama ametnike käitumisi ja suhtumist oma ametisse. Ühtlasi saab uurimuse tulemusi kasutada edaspidiselt ametnike identiteedi muutuste võrdlemiseks ja samuti ilmneb tulemustes kriminaalhooldaja seos sotsiaaltöoga.

Uurimuse eesmärgi saavutamiseks viisin läbi viis intervjuud Tartu Vangla alluvuses töötavate kriminaalhooldusametnikega. Intervjuude põhjal selekteerisin põhilised kategooriad, milles väljenduvad olulisemad identiteeti mõjutavad tegurid. Nende tegurite abil kirjeldam oma töös kriminaalhooldajate tõlgendusi oma tööst.

Esimeses ehk probleemi tutvustavas osas selgitan kriminaalhoolduse põhimõtteid ja identiteedi kujunemist ning kirjeldan kriminaalhooldust ametina. Teises töö osas annan ülevaate uurimuse metodikast, valimist ja tulemustest ning kolmandas empiirilises osas toon välja analüüsi tulemusi ja arutlen nende üle.

1. Teoreetiline ülevaade

Probleemi taustast annan ülevaate kolmes osas. Esmalt tutvustan kriminaalhoolduse arengut ning selle põhimõtteid Eestis. Seejärel annan ülevaate identiteedi käsitlustest ja viimasena vaatlen kriminaalhooldust kui ametit. Probleemi ülevaatest lähtudes tuletan uurimisküsimused, mille kaudu püüan uurida kriminaalhooldajate ametiidentiteedi kujunemist.

1.1 Kriminaalhooldus

1.1.1 Kriminaalhoolduse areng

Kriminaalhooldus sai alguse Ameerika Ühendriikides 19. sajandil tänu John Augustusele, kes oli Bostonis tavaline kingsepp. Augustus oli religioossete vaadetega majanduslikult mõtlev mees, kellel oli olnud varasemaid kokkupuuteid probleemsete alkohoolikutega ja kes arvas, et vangistus ei ole kõikide jaoks just kõige sobilikum karistusviis. John Augustus oli esimene mees, kes palus kohtul lükata kohtualuse karistus kolme nädala võrra edasi, et võtta süüdistatav enda eestkostele. Sellega soovis Augustus tõestada kohtule, et inimesed võivad muutuda ka ilma vangistust kandmata. Katseaja lõppedes veenas Augustus kohut süüdimõistetut paranemises ning süüalusele määrati karistuseks kõigest trahv. Sellega oli ajalooliselt alguse saanud tingimisi karistuse praktika. John Augustus oli veendunud, et kõik kurjategijad ei vaja vanglakaristust, vaid abi ja toetust oma elukommete muutmiseks. Jõrgneva 15. aasta jooksul pakkus Augustus eestkostet 1800-e valitud kinnipeetule. Oma klientideks valis ta inimesi, kes enamasti olid toime pannud alles esimese kuriteo ja keda ta uskus olevat suutelised muutuma ning seda ka ise teha lubasid. Ta pakkus neile vajadusel peavarju, õpetust ja hoolitses nende tööhõive eest. (Petersilia, 1998)

Esimene kriminaalhooldusseadus võeti vastu Massachusettsis, millele järgnes peagi kriminaalhooldusseaduste vastuvõtmine teistes osariikides ning 1907.a esimese Euroopa riigina tegi seda Inglismaa (Pikamäe, Sootak, 2001). 1920aastal võeti Eestis vastu seadus, mille järgi sai karistust määrata tingimisi, ilma vangistuseta. Veidi hiljem loodi seltsid, kelle ülesandeks oli valvata vabanenute järele ja hoolitseda nende kõlbelise arengu eest (Kama, 2015). Vahepealsel perioodil kuni Eesti taasiseseisvumiseni oli kohtul võimalus teha süüdimõistev otsus tingimisi karistuse näol, kuid järelvalvet ja sisulist tööd isikuga praeguses

mõistes ei tehtud (Liiv, 2012). Eestis võeti Kriminaalhooldusseadus vastu 1997. aasta detsembris, mistõttu on kriminaalhooldus praegusel kujul suhteliselt noor kuriteoennetusliik.

1.1.2 Kriminaalhooldus Eestis

Eesti riigis korraldab kriminaalhooldust Vanglateenistus, mis kuulub justiitsministeeriumi haldusalasse. Justiitsministeeriumi peamine ülesanne on kavandada ja viia ellu riigi õigus- ja kriminaalpoliitikat, mis aitaksid tagada avatud ja turvalist ühiskonda, kus inimesed teavad oma õigusi ja võivad nende kaitses kindlad olla (Justiitsministeerium).

Eestis on kolm kriminaalhoolduspiirkonda:

- Tartu vangla kriminaalhooldusosakond teenindab Tartu linna ning Jõgeva-, Viljandi-, Tartu- Valga-, Põlva- ja Võrumaad;
- Viru vangla kriminaalhooldusosakond teenindab Ida- ja Lääne-Virumaad;
- Tallinna vangla kriminaalhooldusosakond teenindab Tallinna ning Harju-, Järva-, Rapla-, Pärnu-, Lääne-, Saare- ja Hiiumaad.

Tartu Vangla kriminaalhooldusosakond on Tartu Vangla struktuuriüksus, mille põhiülesanne on valvata kriminaalhooldusaluse käitumise ja temale kohtu või prokuröri poolt pandud kohustuste täitmise järele ning soodustada kriminaalhooldusaluse sotsiaalset kohanemist, eesmärgiga mõjutada teda hoiduma kuritegude toimepanemisest. Vanglateenistuse andmetel juhib igat kriminaalhooldusosakonda juhataja, kes koordineerib, juhendab, suunab ja tagab osakonnale pandud ülesannete täitmise.

Kriminaalhooldusosakonnale pandud ülesannete täitmiseks on osakondade koosseisus erinevad kriminaalhooldajad. Vanemkriminaalhooldusametnik teostab reeglina kõrge ja väga kõrge kohtlemisvajadusega klientidele kriminaalhooldust ning kriminaalhooldusametnik teostab madala ja keskmise kohtlemisvajadusega kriminaalhooldusalustele kriminaalhoolduse toimingud. Nooremametnik korraldab järelevalvega-, üldkasuliku tööga- ja elektroonilise valvega seonduvaid toiminguid (Tartu Vangla kriminaalhooldusosakonna põhimäärus).

Kriminaalhooldustöö põhimõteteks on kohelda klienti tema inimväärikust austades. Ametnikul tuleb oma tegevuses otsida ning arendada selliseid probleemilahendusviise, mis tagavad minimaalse vajaliku sekkumise kriminaalhooldusaluse ellu, kuid samal ajal võimaldavad ennetada ja lahendada tekkivaid probleeme piisava tõhususega. Toimingute teostamisel tuginetakse ühiskonnas kõigile kättesaadavatele vahenditele, mille all tuleb siin

mõista kõiki avalike teenuseid sõltumata nende osutajast, riiklikke ja omavalitsuste hoolekandelisi meetmeid ja erialaspetsialistide (psühholoogid, sotsiaaltöötajad, juristid, terapeutid jne) iseseisvat toimetulekut parandavat oskusteavet. Kriminaalhooldus peab tagama, et kriminaalhooldusalusele kehtestatud kontrollnõuded ja määratud kohustused viiakse täide kaitstes ja arvestades ühiskonna liikmete turvalisust ja julgeolekut. Kriminaalhooldaja rolliks on motiveerida, nõustada, abistada ja juhendada õigusrikkujat tema ettevõtmistes. Katseaja täideviimine korraldatakse vastavalt kriminaalhooldusaluse vastutuse võtmisele oma käekäigu eest ning kriminaalhooldusametniku sekkumise intensiivsus sõltub otseselt kriminaalhooldusaluse käitumisest. Kriminaalhooldusalune peab võtma vastutuse oma elu eest (Kriminaalhoolduse standardid, 2013).

Eestis on kriminaalhooldusametniku pädevuseks sobilik iga kõrgharidus, kui sealjuures on omandatud vähemalt 12 EAP ulatuses teadmisi kas sotsiaaltööst, õigusteadusest, kriminaalpoliitikast või suhtlemispsühholoogiast. Vaadates Tartu Vangla kriminaalhooldusametnike erialast haridust, siis veidi üle poolte ehk 40-st ametnikust 23 omab sotsiaaltöö alast haridust (Vanglaameti koduleht). Paistab, et nimetatud ametikohal töötavate ametnike puhul eelistatakse sotsiaaltöö alaste teadmiste põhjalikumat tundmist.

Kriminaalhooldusametniku tööd ja tegevust juhtumiga reguleerivad kriminaalhooldusseadus, Eesti kriminaalhoolduse standardid, kriminaalhoolduse kodukord ja kriminaalhooldusregistri põhimäärus.

Kriminaalhooldajale on esimene lahendamist vajav vastuoluline küsimus kontrolli ehk järelevalve ja sotsiaalse nõustamise ehk seaduskuulekaks muutumise toetamise omavaheline tasakaal. Kriminaalhooldusaluse ehk kriminaalhoolduse kliendi näol on tegemist sundkliendiga, kes enamasti ei oska oma probleeme näha. Olulisel kohal on kliendi ja teda ümbritseva lähikeskkonna vaatlus ning olukorra hindamine, püüdes kindlaks teha asjaolusid ning kliendi mõtlemis- või käitumishäireid, mille muutmisel suudaks klient edaspidi toime tulla seaduskuulekalt. Seaduskuulekust ei saavutata üldjuhul hirmu ja kontrolliga, kuid klient peab selgelt teadma, et katseajal peetakse tema üle järelevalvet ning mil moel seda tehakse. (Kask, 2006)

Sisulises töös on selline topeltrollide etendamine võimalik, kuid kas ja kuidas ametnik seda oma töös tajub ning kuidas erinevate rollide samaaegne või vahelduv esitamine mõjutab üleüldist teadlikust ametiesindajana. Sellele vastuse saamiseks uurin kriminaalhooldajatelt ametirolli ja -ülesannete selguse tunnetatavust.

1.2 Identiteedi käsitlused

Identiteeti käsitletakse psühholoogide ja sotsioloogide poolt erinevalt. Psühholoogid kirjeldavad identiteeti kui sisemist ja suhteliselt püsivat protsessi, sotsioloogid aga keskkonnast sõltuvat sotsiaalset fenomeni, mis on ajas, ruumis ja kontekstis muutuv (Valk, 2003).

Identiteet on inimese arusaam iseendast, moodustades aluse, millelt lähtudes ta suhtleb maailmaga ning interpreteerib ja reflekteerib nii enda kui teiste käitumist. Inimene ise konstrueerib enda käitumismallid ja piirid sotsiaalsetes suhetes. Sotsiaalsetel faktoritel on identiteedi kujunemisel oluline roll (Melucci, 1996 ; Valk, 2003).

1.2.1.Sotsiaalne identiteet

Sotsiaalse identiteedi all mõeldakse identiteedi seotust sotsiaalsete suhete, gruppide ning rollidega, mis sisaldab nii tajutud suhteid, kui gruppidentiteete. Konkreetse inimese identiteet on kompleksne, milles on integreeritud nii personaalne kui ka erinevad sotsiaalsed identiteedid. Identiteedis esineb pinge või sild kahe vastastikuse aspekti vahel – olla erinev ning olla sarnane , sealjuures on mõlemad aspektid identiteedi olulised osad (Sarv, i.a., Valk, 2003).

Parsoni järgi koosneb sotsiaalne süsteem sotsiaalsetest suhetest, inimeste omavahelistest suhetest ja nendest tekkinud tegevuste kaudu. Seega on funktsionalistid huvitunud tegevustest, mis hoiavad ühiskonda koos kui süsteemi ja see toimub institutsionaliseeritud normide abil, mille eesmärgiks on süsteemi säilitamine. Igal ühiskonna osal, nii ka ametitel, on selle eesmärgile allutatud funktsioon - aidata ühiskonnal kui süsteemil toimida (Tamm, 2002).

1.2.2 Ametiidentiteet

Ametiidentiteet on üks osa isiku üldisest identiteedist ehk roll mida ta kehastab tööajal tööandja poolt kehtestatud reeglite järgi, määrates ära tüüpilise käitumis- ja suhtumisviisi selle ameti esindajana (Randmann, i.a; Tamm, 2008).

Identiteeti korrigeeritakse või taasluuakse narratiivi loomise interaktsioonis vastavalt osapoolte suhetele. Näiteks narratiivis tegutseva ametiesindaja ja teiste siduserialade esindajate tegevuste kirjeldustes peegeldub ametite hierarhiline positsioon (Linno, Strömpl, 2012). Ametiidentiteedi kujunemisele avaldavad mõju töötaja isiklik mina, ameti üldine hinnang ja prestiiž ning ametinormid ja -rollid (Randmann, i.a.).

Ameti prestiiž ja selle avalik väärtustamine ühiskonnas loob iseenesest ametitunnetusele positiivse fooni, kuid selle kuvandi tekkimise eelduseks on teadvustatud kasu saamine ametist. Ühiskondliku heakskiidu eelduseks oleks antud uurimuse kontekstis asjaolu, et ühiskond adub kriminaalhoolduse tööpõhimõtteid, - meetodeid ja -eesmärke. Avalik heakskiit ja tunnustus peaks mõjutama ametniku tööpanust, kuna enamasti püütakse vastata tunnetatud ootustele. Ootustele vastavalt käitumine on kui eneseteostus, millega omakorda kaasnev tunnustus tõstab ameti väärtust nii ametniku enda kui ka tunnustaja silmis.

Henry Tajfel (1981) rõhutab, et sotsiaalne roll või suhe teise inimese või grupiga muutub siis identiteedi osaks, kui sellele omistatakse tähtsus ja tähendus ning tunnetatakse emotsionaalset seotust grupiga. Seega on sotsiaalsed grupid olulised niivõrd, kuivõrd inimene neid ise väärtustab ja oma minakontseptsiooni osaks peab. Ning samapalju, kui ühiskond kujundab oma etteantud rollidega inimese identiteeti, kujundab iga indiviid oma unikaalse lähenemisega rolle ja gruppe, kuhu ta kuulub (Valk, 2003). Igaüks võib osutada kellegi eeskujuks, kellega soovitakse samastuda, kelle väärtushinnanguid jagatakse ning kelle eeskuju järgitakse. Selline suhtumine ja käitumine seob indiviidi oma eeskujuga ja tema põhimõtetega. Tekib sidusus kas kitsamal või laiemal pinnal.

London ja Mone (1987) järgi moodustavad ametiidentiteedi dimensiooni sidusus töö ja ametiga; sidusus organisatsiooniga; edu ja tunnustuse vajadus ning tahe juhtida. Enese identifitseerimine tööga näitab selle olulisust indiviidi elus, ametirollide omaksvõtmist ja nende sidumist oma mina-kontseptsiooniga (Tamm, 2008).

Sellest töö osast tulenevalt soovin uurimuse eesmärgil teada selgitada, kuidas kriminaalhooldusametnikud tunnetavad oma ameti positsiooni ühiskonnas ja selle staatust võrreldes teiste gruppidega.

1.2.3 Ametiroll ametiidentiteedi osana

Ametirollid kontrollivad käitumist ja järgivad institutsioonide nõudmisi ja ettekirjutusi. Töörolli esitamine esindab rolli ennast väljendades samas ka ametkonna ja professioni käitumise tervikut (Tamm, 2008).

Rolliidentiteet kajastub liikmelisuses, tuleneb rollist kuidas ja kellega suheldakse ning mis on nõutav kaasosalisega rollis suhtlemiseks. Kuna üks ei saa esineda ilma teiseta, siis on nad vastastikusel mõjutusel. Ametiidentiteet on mõjutatud nii klientide kui ka kolleegide ja töö korralduslike nüansside poolt (Deci, Ryan, 2002). Inimesed, kellega kriminaalhooldusametnik tööalasel suhtleb, mõjutavad tema tundeid, käitumist ja töösse

suhtumist. Seega on erinevad inimsuhted ja nende käsitlemine antud töö seisukohast oluliseks näitajaks ametiidentiteedi kujunemisel.

Ku tahetakse muuta või suunata käitumist, siis tuleks muuta vastavaid hoiakuid. Enamus inimesi hindab ja võrdleb enda hoiakuid teiste omaga ja omandab sealjuures mingi rolli ning enesehinnangu. Enesehinnangu kujunemisel on oluline osa tähtsatel teistel. Neid usaldatakse, nende moodi tahetakse olla, nende väärtusi jagatakse ja hinnatakse. Sotsiaalsetesse gruppidesse kuuludes on igal oma staatus, mis määratleb indiviidi positsiooni grupis teiste isikute suhtes. See on oluline osa inimese sotsiaalse identiteedi kujunemisel (Bachmann, 2015). Nendes tähtsates teistes nähakse mudelit, kelle moodi tahetakse olla. See kas püütakse sarnaneda sisemiste väärtuste või välismiste kriteeriumite alusel, oleneb individuaalsest käsitlusest ehk motivatsioonist. Antud töö seisukohast näitab kriminaalhooldusametnike püüd sarnaneda kas osakonna või organisatsiooni liidritega nende autoriteeti ametnike silmis.

Toetudes Ruohotiele kirjeldab Tiia Tamm, et organisatsiooni juhi ja juhtkonna ülesanne on töötajate töö ja organisatsiooniga sidususe loomine, tunnustamine ja innustamine. Töörühma toimimist iseloomustab meeskonnavaim ja organisatsiooni kuvand. Töörolli ebamäärasus, rollikonflikt, töö suur psüühiline koormus ja pidevad muutusnõuded võivad põhjustada tööstressi (Tamm, 2008). Nimetatud töörühma nüansi arvestades on organisatsiooni töötajate koostöö sujumiseks vajalik sidusus ehk ühine arusaam organisatsioonist, et oleks eesmärgi ja motivatsiooni samasus.

Ametikompetents ehk pädevus on võime valitseda tööprotsessi mõttetasandil ning toimida otstarbekalt muutuvates tingimustes. Uuriija Schön jpt. teadlased, kes on uurinud inimese pädevuse sobivust ametiks, kasutavad ametipädevust kirjeldades reflektiivsuse mõistet. Järvise järgi tähendab reflektiivsus oma mõtlemisviisi, kommunikatsiooni ja tegevuse analüüsi. Pädeva töötaja reflekteeriva mina abil kujunevad välja tema tööroll ja ametiidentiteet. Viimane kujuneb ametiideoloogia toel ja selle abil määratletakse tegutsemisviisid ja –meetodid. Akadeemilised erialased teadmised aitavad omandada ühiskonna ootustest tulenevat töörolli. (Tamm, 2002)

Eeldan, et ametiidentiteedi uurimiseks on tarvis uurida ametiesindaja ametirolli ehk tööalast tegevust ja selleks tarvilikku pädevust. Just pädevus annab ametnikule võime hinnata oma töö eesmärgi ja nende saavutamiseks sobivaid tegevusi oskuslikult planeerida.

1.2.4 Kriminaalhooldus kui amet

Kriminaalhooldus täidab korraga nii kriminaalpoliitika kui sotsiaalpoliitika eesmärges, mis tekitab küsimuse selle ameti erialast.

Selleks, et mingi tegevusvaldkond või tegevuste kompleks saaks olla iseseisev eriala, peavad sellel kindlasti olema süstemaatilised teooriad, autoriteet, ühiskonna sanktsioon, eetika koodeks ja kultuur (Paavel, 2004). Kriminaalhoolduse näol ei ole tegu erialaga vaid ametiga. Kriminaalhooldusel ei ole iseseisvat teooriat, vaid selle tegevuse elluviimiseks lähtutakse samadest teooriatest, mida kasutatakse sotsiaaltöö ja sotsiaalpedagoogika praktikas, mis oma tegevustega sarnanevad enim kriminaalhooldusega. Nendeks kasutatavateks teooriateks on näiteks kognitiiv-käitumuslikud teooriad, sotsiaalkonstruksionistlik teooria, Bronfenbrenneri ökoloogiline süsteemiteooria või kriisisekkumine. Samuti pole need teooriad võõrad psühholoogia valdkonnas, kuid mõnevõrra erinev on selle praktika.

Kriminaalhooldusalustele luuakse võimalused eluks stabiilses ja legaalses keskkonnas, kus on tagatud sissetulek, elukoht ja sotsiaalne suhtlemine ning kus nad osalevad sotsiaalse kohanemise programmides. Tuleb meeles pidada, et kriminaalhooldusametnik ei ole politseinik ega ka sotsiaaltöötaja, vaid tegutseb neist eraldi, kuigi teeb mõlemaga tihedat koostööd (Kama, 2008). Viimase lõigu põhjal võib järeldada, et ka vanglaamet ei oska päris täpselt määratleda kriminaalhoolduse positsiooni.

Käsitledes kriminaalhooldust mitte eriala vaid ametina tekib küsimus, millise erialadistsipliini alla võiks seda paigutada ja millist mõju see kriminaalhooldjate ametiidentiteedile osutab.

1.2.5 Kriminaalhooldus kui sotsiaaltöö

Kuritegelik käitumine kui antisotsiaalne käitumine on sotsiaalne nähtus, millega tegelemine nõuab sotsiaalsete protsesside tundmist. Taimi Tulva toetudes Urponenile, jagab sotsiaalsed probleemid majanduslikku toimetulekut ja sotsiaalseid suhteid puudutavateks probleemideks, kus mõlemal juhul võivad taustteguriteks olla nii individuaalsed kui ka ühiskonnast tulenevad asjaolud (Tulva, 1996). Kriminaalhooldaja eesmärk on aidata indiviidil lahendada probleeme paremaks sobitumiseks ühiskonda. Kriminaalhoolduse juhendi järgi planeerib ja korraldab ametnik kriminaalhooldusülesannete täitmist ning jälgib, et see vastaks kriminaalhooldusaluse individuaalsetele vajadustele ja arendaks teda kui isikut (Kriminaalhoolduse juhendi kinnitamine, 1998). Kriminaalhooldust teostatakse enamasti juhtumikorralduse põhimõttel, mis on üks sotsiaaltöö meetodeist.

Sotsiaaltöö professioni uue ülemaailmse definitsiooni järgi, mille on eesti keelde tõlkinud Marju Selg, võib öelda, et kriminaalhooldaja teostades oma professionile omaseid tegevusi, teostab ta sotsiaaltööd., kuna ta järgib kõiki neid väärtusi, mida kirjeldab definitsioon: „Sotsiaaltöö on nii praktilal põhinev kui ka akadeemiline teadusala, mis aitab kaasa sotsiaalsetele muutustele ja arengule, inimeste võimustumisele ja vabanemisele ning edendab sotsiaalset ühtekuuluvust. Sotsiaaltöös on tähtsal kohal sotsiaalne õiglus ja inimõigused, kollektiivne vastutus ja erinevuste austamine. Toetudes sotsiaaltöö teooriatele, sotsiaal- ja inimteadustele ning pärimusteadmistele, ärgitab sotsiaaltöö inimesi ja struktuure ületama elus ettetulevaid raskusi ning suurendama heaolu“ (Sotsiaaltöö definitsioon:9). Kriminaalhooldaja teeb sotsiaalset tööd, kuna tema tegevuse eesmärgiks on kliendi nõustamine ja jõustamine paremaks resotsialiseerumiseks ühiskonda ning samas osaleb ta selleks vajalike teenuste arendamisel.

Inimest ei ole võimalik sundida muutuma, kui ta ise seda ei taha. Olenemata hälbiva käitumise liigist (varas, vägivallatseja, alkohoolik), võib indiviid muutuda vaid sellise sisemise kasvuprotsessi käigus, milles ta ise hakkab end tajuma uuel viisil ning tegema oma valikuid uuele minale kohasel moel. Selline muutumine on sageli järk-järguline, pikaldane protsess, mis on ühteaegu nii valuline kui ka vabastav (Hämäläinen, 2001).

Põhjuseid ja asjaolusid, mis on indiviidist teinud mingil hetkel kurjategija võib olla erinevaid, kuid ainus, mis aitab ta tagasi õigele teele, on tema tahe olla seadusekuulekas ühiskonnaliige. Kriminaalhooldaja roll sotsiaaltöö võtmes oleks suunata hooldusalune analüüsima oma tegusid, mõistma nende tegude tagajärgi ja seost antud olukorraga. Seejärel oskaks klient mõne võrra paremini planeerida ise edasisi tegevusi ja teha endale sobilikke valikuid. Inimene ise peaks oma sisemise tahte toel muutma oma väärtushinnanguid, et seeläbi muuta käitumist.

1.2.6 Kriminaalhooldus kui sotsiaalpedagoogika

Kersti Kask, Tallinna Linnakohtu Mustamäe kriminaalhooldusosakonna juhtajana kirjutas 2001. aasta alguses järgmist: "Kriminaalhooldus on piiriala, kus kohtuvad sotsiaalpoliitika ja karistuspoliitika – kitsamalt sotsiaalpedagoogilised töömeetodid ja järelevalve tingimisi karistatute katseajal. Eri riikides valitsevad nende kahe vastandliku pooluse vahel erinevad suhted. On maid, kus kriminaalhooldus kujutab endast ranget järelevalvet /---/ või siis teine suundumus, kus kriminaalhooldus läheneb oma iseloomult psühhiaatrilisele ravile. Eestis on

kriminaalhoolduse puhul tegemist 65% ulatuses sotsiaaltööga ja 35% järelevalvega. Loomulikult on see suhe paindlikult muutuv, arvestades hooldusaluse eripära. Olgugi et kriminaalhooldus kuulub justiitsministeeriumi haldusalasse, on tegemist sotsiaalpoliitiliste meetmete rakendamisega. /---/ Sekkudes professionaalselt ja piisava respektiga kergema kuriteo sooritanud (katseajale määratud) isiku elukorraldusse, andes talle võimaluse läheneda oma olukorrale uuest vaatenurgast ning otsustada muutuste kasuks oma elus, kujutab kriminaalhooldus suurt ressursi, ühiskonna heaolu toetamisel. Määratledes kriminaalhoolduse iseloomu valdavalt sotsiaalpedagoogiliseks, on selge, et kriminaalhoolduse kvaliteeti tuleb hinnata sotsiaalpoliitika vallas tuntud meetodeid kasutades.“ (Liiv, 2012)

Kersti Kase arvates on kriminaalhooldus valdavalt sotsiaalpedagoogiline tegevus. Selle põhjal tekkis mul küsimus – kas on vaja või üldse võimalik eristada kriminaalhoolduse klienditöös sotsiaaltöö ja sotsiaalpedagoogilise töö lähenemisi või ka kliendi nõustamise/jõustamise käsitlusi? Kriminaalhooldusalusega tehtava töö osas võib ehk lähenemise erinevus seisneda selles, et sotsiaalpedagoog on akadeemilist õpetust saanud rohkem kasvatusteaduste teooriate osas, mis annab talle eelise paremaks toimetulekuks kliendi nn ümberkasvatamisel. Samal ajal käsitletakse sotsiaaltöö erialasest pädevusest tulenevalt indiviidi ühiskonna osana, püüdes muuta mitte ainult kliendi suhtumisi ja käitumist vaid ka ümbritsevat keskkonda. Ehk siis käsitletakse kliendi probleemide tekkepõhjuseid mitte ainult indiviidi tasandil vaid probleeme kogu selle ulatuses perekonnast kuni ühiskonna eri tasanditeni välja. Selget piiri sotsiaaltöö ja sotsiaalpedagoogika vahel ei paista olevat, kuigi arusaamad ja teoreetilised käsitlused võivad mõningal määral erineda.

Kui üks pool tegeleb indiviidi kasvatamisega ja teine pool indiviidi jaoks sobilike teenuste arendamisega, siis mõlema poole koostöö ainult täiendab teineteist.

Rain Mikser toob oma artiklis välja Merteni seisukoha, et sotsiaalpedagoogika defineerimine on keeruline tema pideva arengu ja interaktsiooni tõttu, mida mõjutab omakorda ka naaberdistsipliinide areng. Arusaamade ühtlustamine aga aitaks kaasa distsipliini staatuse tugevnemisele (Mikser, 2006). Kuna sotsiaaltöö ja sotsiaalpedagoogika on väga lähedased distsipliinid siis leian, et eelnevast tulenev arusaamade ühtlustamisvajadus kehtib mõlema kohta.

1.3 Probleemi püstitus

Kriminaalpoliitikas peetakse kriminaalhooldust tõhusaks ennetusviisiks. Tihti ei tea tavainimesed, kes on kriminaalhooldaja ja millega ta täpselt tegeleb. Samas tegutseb see ametkond kõigi kodanike huvides ehk ühiskonna tellimusel. Eeldades, et kriminaalhooldusosakonnal sujub koostöö erinevate asutuste ja inimestega tulemuslikumalt, kui teatakse selle ameti positsiooni, eesmäärke ja ülesandeid, siis oleks selle avalik teadvustamine kasulik.

Et luua ühiskonnas adekvaatne kuvand kriminaalhooldusest, oleks tarvis esmalt teada ametiesindajate endi arvamust selle kohta, kes nad on ning mida ja milleks teevad ehk luua teadmine nende ametiidentiteedist.

Ametiidentiteet tähendab tüüpilist käitumis- ja suhtumisviisi teatud ameti esindajana (Randmann, i.a.). Millisel eesmärgil soovib justiitsministeerium uut infot kriminaalhooldajate professioni tunnetuste ja identiteedi muutuste kohta, pole teada. Minu eesmärk on antud tööga tekitada teadmine kriminaalhooldusametniku ametiidentiteedist, mis võimaldab selgitada nende erinevat ametikäsitlust.

Nimetatud eesmärgi täitmiseks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

- Kuidas esitavad kriminaalhooldusametnikud oma ametiidentiteeti
- Missugustes tegevustes, suhetes, oskustes ja teadmistes väljendub kriminaalhooldajate identiteet
- Kuidas kriminaalhooldajad kirjeldavad oma ameti staatust ning sellest tulenevat töömotivatsiooni

2. Metoodika

Antud töös kasutasin uurimismeetodina kvalitatiivset analüüsi, mis võimaldab mõista nähtuste olemust ja seoseid. Kvalitatiivne meetod võimaldab paindlikult läheneda erinevatele uuringuetappidele ja korduvalt pöörduda tagasi juba läbitud etappide juurde (Laherand, 2010).

2.1 Kvalitatiivne uurimisviis

Andmed analüüsiks sain viielt ametnikult poolstruktureeritud intervjuu abil. Seda meetodit eelistasin, et ametnikud saaksid ise oma sõnadega kirjeldada ja väljendada enda tundeid ning mõtteid, millest peaks selgemini nähtuma nende suhtumine ametisse. Ametnike konfidentsiaalsuse tagamiseks ei too ma töös välja nimesid, nende tööpiirkondi, tööstaazi, haridust ega muid ära tundmist võimaldavaid tegureid. Enne intervjuude läbiviimist saatsin intervjuueeritavatele ametnikele kirja teel teemad, millest kohtumisel juttu tuleb, et nad teaksid soovi korral end ette valmistada.

2.2 Andmekogumisprotseduur

Uurimuse läbiviimiseks taotlesin Jusiitsministeeriumilt luba kriminaalhooldusametnike intervjuueerimiseks. Selleks saatsin juhtkonnale uurimiskava koos teemadega, mida uurida soovin ning mille kohta küsimusi esitan. Seejärel edastas ministeerium kokku 25. kriminaalhooldaja nimesid ja kontaktid, kelle intervjuueerimiseks ma loa sain.. Nimetatud ametnikud töötasid Viru Vangla ja Tartu Vangla alluvuses. Nende seast valisin küsitlemiseks välja viis erinevas piirkondlikus esinduses töötavat Tartu Vangla kriminaalhooldajat.

Valiku aluseks oli, et vastajad töötaksid ühe vangla alluvuses, kuid oleks erinevatest osakondadest ehk piirkondadest ning omaksid erinevat erialast haridust ja tööstaazi. Töökogemust kriminaalhooldajana oli kahel vastajal viis või enam aastat ja kolmel vastajal kaks või vähem aastat. Nimetatud erinevuste valiku aluseks oli taotlus saada võimalikult adekvaatne läbilõige hetkel töötavate ametnike nägemustest ja suhtumistest.

Ühe vangla alluvuses töötavad ametnikud sai valitud seepärast, et juhtkonna ettekirjutused, sisekorraeeskirjad jmt tegurite mõju tööülesannete tõlgendamisel oleks ametnikel võimalikult sarnane. Mõningased erinevused tööülesannete sooritustes võivad olla mõjutatud keskondlikest teguritest, eeskätt piirkondlikust omapärasest ja kov võimekusest.

Intervjuueeritavatele sai lubatud, et antud bakalaureusetöös ei avalikustata nende nimesid, tööpiirkondi ega seostata nende isikuid kuidagi vastustega.

Intervjuud viisin läbi iseseisvalt, kasutades info salvestamiseks diktofoni. Intervjuud olid erineva pikkusega sõltuvalt intervjuueeritava jutukusest ja avatusest. Kõige lühem oli 33 minutit ja pikim 62 minutit. Intervjuude ajad leppisime kokku enamasti telefoni teel ja kõik nad olid lahkesti nõus minu küsimustele vastama. Mõni ametnik osutus meeldivalt jutukaks, kus lisaküsimusi esitasin minimaalselt, mõnele esitasin vajaliku info saamiseks mõnevõrra rohkem teemakohaseid küsimusi, mis võisid mõjutada mõningal määral vastaja vastuseid. Kuna uurimuslikke intervjuusid viisin läbi esimest korda, siis oli minu näol tegu algaja intervjuueerijaga. Intervjuusid hiljem üle kuulates ilmnes kohati asjaolu, et ma ei osanud küsimusi just kõige neutraalsemal kujul esitada, mis pani kahtlema vastaja vastuse subjektiivsuses. Samuti esines olukordi, kus tundus, et ma kiirustasin täpsustava lisaküsimuse esitamisega, et ehk oleks jutustaja soovinud peale pikemaks veninud mõttepausi veel midagi täpsustavat lisada. Seetõttu püüdsin ma objektiivsuse säilitamiseks andmete analüüsimisel kahtlusi tekitavate seikadega arvestada.

2.3 Analüüsimeetod

Analüüsimeetodina kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi. Intervjuude transkriptsiooni kodeerisin ning sarnased koodid koondasin kategooriatesse. Kategooriate töötlemine võimaldab uurida nende omavahelisi suhteid ja hierarhiaid (Kalmus, Masso, Linno, 2015).

Analüüsi osas on esitatud tulemused teemade ehk kategooriate kaupa. Ametnike nimesid ma ei kasuta konfidentsiaalsuse tagamise eesmärgil. Kolm intervjuueeritavat on antud ametis töötanud kaks või vähem aastat ning kaks vastajat on töötanud viis või enam aastat.

Intervjuudest välja toodud tsitaadid kirjutasin kursiivkirjas ja nurksulgudes [...] on minu poolsed selgitused. Tsitaatide parema loetavuseloetavuse ja vastaja konfidentsiaalsuse huvides jätsin osaliselt välja jäetud asukoha kirjeldusi, täpsustusi, parasiitsõnu ja ebaolulisi sõnade kordusi. Tsitaate korrigeerides püüdsin säilitada nende mõtte.

Põhilised kategooriad, mis analüüsi käigus imnesid olid: suhted kolleegidega, töömotivatsioon, ameti staatus, ametipädevus, ametiroll, suhtumine klientidesse.

3. Uurimistöö tulemused ja arutelu

Kriminaalhooldusametniku käitumise ja suhtumise analüüsi alustasin ametniku suhtumisest klienti. Siinkohal eeldasin, et suhtumine klienti ja viimase valmisolek koostööks mõjutavad koos ametniku pädevusega eesmärkide seadmist ja edaspidist käitumist. Töörolli ehk tööpanuse määra erinevates tegevustes mõjutab motivatsioon. Motivatsioon tuleneb aga tööpanusele vastavast tasust. Tasuks võib sõltuvalt indiviidi väärtushinnangutest pidada rahalist töötasu, eneseteostust, sotsiaalseid suhteid, arenemisvõimalusi, tunnustust jmt. Töörolli kujunemisele avaldab mõju samastumine kollegidega ja sidusus organisatsiooni-kultuuriga.

3.1 Suhtumine klientidesse

Enamasti ametnikud usuvad klientide võimesse kohaneda ühiskonna reeglitega ehk eemalduda senistest elukommetest ning suhetest. Ametnikud teavad, et need muutused toimuvad alles siis, kui klient ise seda soovib ja selle nimel pingutab. Seetõttu loevad nad endapoolseks kohustuseks klienti piisavalt motiveerida ja toetada. *„Vabatahtlikult ei tule siia keegi, see on sund. Nad ei suuda ise sellest vanast ringist välja murda. Et kui „ma pean“ suhtumisest saab kliendil „ma tahan,“ suhtumine, et alles siis hakkab asi positiivsemaks minema. Kui pole tööd ega püsivat elukohta, siis plaanid silmitsi olles teoks ei saa. Käega löömine on aja küsimus.“* Ametniku jutust ilmneb, et kliendi jaoks on elukorralduse muutmine väga raske ja tihti osutub see ajutiseks nähtuseks. Paljudel juhtudel pole hooldusalustel peale kriminaalhooldusaja lõppemist kedagi, kes nende pingutusi toetaks, puudub toetav lähivõrgustik. Ametnikud on neile tugiisikuks.

„Ma endiselt usun et inimene, kes minu vastas istub, see muutub ja tahab muutuda, et ma ei suhtu temasse kui kriminaali vaid ikka inimesse. Tundub, et mõni lihtsalt kasvab välja oma vanuselt või leiab endale hea elukaaslase ...ma ei tea. Enamus ikka ei muutu...“

Selline ametniku tõlgendamine viitab sellele, et ametnik väga ei usu ega väärtusta oma panust klientitöös eesmärkide saavutamisel. Kogenud kriminaalhooldaja peaks valdama erinevaid motiveerimistehnikaid ja mitte lootma kliendi vanuse kasvamisest tingitud muutustele. See on märk madalast ametikasvust. Ametikasv on pidev protsess, mille käigus omandatakse uusi teadmisi ja kohaseid tööviise kompetentsi tõstmiseks (Tamm, 2002).

„Peab temaga ühele tasemele minema, tihti nad ei saa küsimustestki aru, ka kõnepruuk kui selline.(---) Töötus, harimatus, siit algavad probleemid. Neid on tarvis lahendada. Tulebki

puust ja punaselt ette teha, et kuhu minna ja sotsiaaltöötajate juurde saata.“ Erinevate probleemide lahendamine tegevusena, on kriminaalhooldajate töö aluseks. Seal saavad alguse edasised tegevused: nõustamine, motiveerimine, suunamine, järelvalve.

Klientide suutmatust iseseisvalt oma käitumist muuta tingib nende hariduslike teadmiste ja sotsiaalsete oskuste puudulikus: *„ Olen ka vahepeal võtnud, et vaatame koos töökuulutusi ja koostame koos CV-d . Nad ei pruugigi teada mis see cv on.“* Teine suur probleem on alkoholi liigtarvitamine: *„Üle pooltel kindlasti käib alkoholiprobleem kaasas, ehk sajast üks-kaks muutub aga kolm-neli aastat läheb mööda, siis ta on ikka tagasi.“* Alkoholi mitte tarvitamise kohustus on kohtu poolt pandud nõue kliendile. Sellega kaasneb tavaliselt sõltuvusest loobumist toetava programmi läbimise kohustus. Tähendab, et sõltuvusest vabanemine ja selle kontrollimine on üks ametniku tööeesmärke. Kuna selle kohustuse täitmine osutub paljudele klientidele üle jõu käivaks ülesandeks, suhtuvad kriminaalhooldajad sellesse programmi negatiivselt. Nad ei usu selle efektiivsusesse ega näe sellisel tööl mõtet ehk teisisõnu on nad oma töö suhtes kriitilised.

3.2 Pädevus

Kriminaalhooldjad olid üksmeelselt seisukohal, et põhjaliku ja kvaliteetse tööpanuse andmiseks on tarvis teadmisi erinevatest erialadest. Ainuüksi sotsiaaltöö alastest teadmistest jääb väheseks. *„Oleneb suhtumisest, kas spetsialist võtab tööd ainult kui järelvalvamist või tahab midagi rohkemat ära teha, siis vist ainult sotsiaaltööst ei piisa, vaja oleks, ma ei tea ...vist psühholoogi teadmisi juurde.“*

„Oma olemuselt on ikka nagu rohkem sotsiaaltöö, nõustamisoskused, analüüsi oskused – dokumente tuleb osata lugeda ja oskama. (---) Oskama suunata, kust abi saada. Seaduste tundmine, psühholoogia, sotsiaaltöö, väljendusoskus on oluline. Häta olen jäänud isiksusehäirete ja psüühiliste häirete äratundmisel ja kuidas temaga käituda.“

Enim toodi esile psühholoogia alaste teadmiste ja probleemilahendusoskuste puudumist. Tihti tuleb ametnikul kaaluda milliseid nõudmisi millisel rangusel kliendile esitada ja sealjuures jälgida, et nõudmised üldeesmärgile vastu töötama ei hakkaks. Selle kaalumise juures leitakse abi olevat psühholoogia alastest teadmistest.

Eelmisel aastal muudeti kriminaalhoolduses töökorraldusi. Muutustega kohanemine on olnud osadele ametnikest raske. Tööülesannete täitmine ja juhiste järgimine on osade arvates piirav, osad jällegi tunnevad end kindlate raamide vahel toimetades turvalisemalt. *„Neid muutusi on*

nagu väga palju olnud sellel ajal, aga mind see nagu ei häiri. Et kui öeldakse, et niimoodi on tarvis teha, siis teedki. Siis vastavalt nagu kliendile teeb need tegevused selgemaks, et mis sa nagu pead tegema selle kliendiga.“ Siinkohal viitas ametnik sekkumistasemetele, mis määravad kliendiga tehtava töö intensiivsuse. Kriminaalhooldusametniku ülesanne on vastavalt sekkumistasemele planeerida kriminaalhoolduse intensiivsus (Lisas tabel 1).

Kriminaalhooldusametniku töö põhimõteteks on kliendi vastutusvõime arendamine ja ühiskonna turvalisuse tagamine minimaalse sekkumisega (Kriminaalhoolduse standardid, 2013). Et muuta klient vähese sekkumise teel vastutusvõimeliseks kodanikuks, kes ei pane toime seaduserikkumisi, peaks kriminaalhooldaja omama väga suurt teadmiste- ja oskuste-pagasit. Teades, et kriminaalhoolduse klientideks on sundkliendid, kes pole seal omast vabast tahtest, teeb ametnike töö keeruliseks. Keeruliste olukordade lahendamine nõuab ametnikelt suuremat tööpanust, mis saab olla efektiivne ainult piisavate teadmiste korral. Ebakindelusel tuginev probleemilahendus seab kahtluse alla tulemuse kvaliteedi kui ka töötaja motivatsiooni.

3.3 Tööpanus

Kriminaalhooldust saab teostada mitmel viisil. Valiku tegemine tuleneb ametniku suhtumisest ja motiatsioonist, mis määrab töö eesmärgi ja panuse.. *„Töö eesmärk sõltub inimese isiksusest. Kas teed nii, et linnuke saab kirja või rohkem süvitsi minnes ja probleemidele vastu minnes. Need eelistused määravad ka nagu selle sügavuse ära, et kui ma teadmistes ka kodus pole, siis libisen üle ja teen nii palju kui vaja.(---) See töö tulemus pakub hiljem endale ka rahuldust“* Ametnik märkis, et oluline on töö kvaliteedi juures teadmiste ja oskuste pagas, mida kõigil ametnikel pole piisavalt. Samuti ilmnes, et vajaka jääb motiveeritusest. Edukas töö tulemus pakub rahuldust eneseteostuse osas.

Enamasti ollakse arvamusel, et kriminaalhooldaja ei pea kõiki kliendi probleeme ise lahendama, vaid ta peab oskama suunata ja juhendada, kust millist abi võib saada.

Ametnikud on enda jaoks selgeks mõelnud oma töökohustused ja tööpanuse määra, mille järgselt on neil tekkinud teatud tõdemus oma positsioonist. Kuna tööpanuse hulk ei ühti tasu hulgaga, pidasid kõik uurimisalused end madalapalgalisteks. Üks ametnik, arvas, et see on lausa solvav ja ta tunneb häbi sellist töötasu saades. Töötasu neid töötama ei motiveeri.

Kuigi ametnikud ei püüa kõiki kliendiprobleeme ise lahendada tunnistavad nad, et kannatavad aja puuduse all. See on märk tahtest teha oma tööd põhjalikumalt. *„Ühega olen ma nagu hästi ametlik, teisega võib öelda nagu sõbrasuhe, et kas tekib usaldus või kas seda*

kuritarvitatakse. See kuidas kujuneb, iial ei tea. (...) Mina näiteks olen endale pannud piiri, et tegelen nende teemadega, mis teda on kuritegudeni viinud. Aga saab ju ka tegeleda kõigi sotsiaalmajanduslike probleemidega - mõni ka tegeleb. Töökoormus on liiga suur, mul on kogu aeg ületunnid aga ikka ei ole kõik tähtjaks ära tehtud, kuidagi ei mahu ära sinna 40 tunni sisse nädalas. See ei ole jätkusuutlik, et lihtsalt inimesed ületöötavad, lihtsalt ei jaks enam midagi teha, lõpuks... aga sellega vist harjub, ja lihtsalt ei tee lõpuks välja, et töö ei ole tähtjaks tehtud... lihtsalt süvenemist tööse ei jõua enam, võiks rohkem süveneda ja hoolikamalt teha.“ Aja puudumisel selekteeritakse välja kliendist tulenevalt olulised tegevused, millele pühendatakse. See millised on olulised tegevused, sõltub enamasti kriminaalhooldusametniku töörolli käsitlest ja väärtushinnangutest. Pidev aja puudus paneb kiirustama, mis omakorda muudab ametniku hooletuks. Ametnikud ise paistavad seda tunnetavat. See tingib ebaühtlast töö kvaliteeti, mis seab ohtu kriminaalhoolduse eesmärkide saavutamise ja selle jätkusuutlikuse. Ametnikud soovivad, et töömaht ehk klientide arv oleks neil väiksem, et saaks kõikidega võrdväärselt tegeleda. „Kui ma näen, et ma saan teha tema muutumiseks midagi, siis ma teen ka rohkem aga kui on näha, et võin teha mida iganes aga ta käitumine ei muutu....siis ma nii palju aega ei pühenda talle – nii ilmselt ei peaks olema. Oleks maht väiksem, jõuaks kvaliteetsemalt tegutseda. Ja palk muidugi on nii väike, et siit kvaliteeti tahta..., palk näiteks on täiesti mõtetu.“ Alaväärsustundega õigustatakse ebakvaliteetset töötamist või vähest panustamist.

Töörollide paremaks mõistmiseks ja nendega hakkama saamiseks on kindlasti oluline ametniku pädevus ja tema enda motiveeritus selleks. „Oskuste pagas pole piisav, ehk see sama suhtlemisoskus,... pigem ehk psühholoogi taustaga. Isegi kui ma tahan midagi teha, siis ma ei oska. Ei tunne end kindlalt.“

Ebakindlus paistab tulenevat osalt vajalike oskuste puudumisest, osalt tööandja poolsete ülesannete keerukusest ja motivatsiooni puudusest: „Kõiki juhtumeid ei saa panna ühe reegli järgi. Jube keeruline on seda sinna reeglistikku ja raamistikku ära mahutada. Ministeerium tahab ühte asja, kohtud teist ja vangla kolmandat. Leppige ükskord juba kokku, et mida te tahate...“

Töörolli esitamine esindab rolli ennast ja teisalt väljendab ka ametkonna, professioni käitumise tervikut (Tamm, 2008). Sellest lähtudes paistab ametkonnal olevat ebaselge rollikäsitlus.

„Tunned et oma panust mis olen töösse pannud, siis nagu ei märgata. (---) tagasisidet vaadata siis alla keskmise arvatakse meist. Ei tunneta et hinnatakse. Kaasamist meie osakonna siseselt on., nende poolt mitte.“ Ilmneb teatav distantseerumine institutsiooni siseselt, kuna ametnik kasutab jutus mõisteid meie ja nemad. Meie all tunnetatakse siin kolleege osakonnast. Nemad on juhtfiguurid vanglaametist.

Töötingimusi kriminaalhooldusosakonnas peavad heaks kõik vastanud ametnikud.

3.4 Suhted kolleegidega

Suhteid kolleegidega peetakse heaks. Alati on toetatakse ja nõustatakse vajadusel üksteist. Ametnikud usaldavad kolleege osakonna siseselt rohkem kui väljaspool seda. Tuntav on seotus ametnike vahel, kuid mitte organisatsiooni vahel. Samuti on erinevate osakondade vahelised suhted pinnapealsed. *„Ma olen kuulnud ikka räägitakse, et siis vanasti oli ikka nii tore, et kuidas meisse siis suhtuti nii hästi ja toetavalt ja, et nüüd see nii enam pole. (Eelnevas lauses „meie“ ja järgnevas „nemad“ all mõeldakse kriminaalhoolduse töötajaid.) No ja samas ma näen, et ega nad ise ka ei tee midagi eriti. Et kui näiteks on suvepäevad või asjad või midagi, et siis ega kriminaalhooldus ei tule sinna kohale,et tule siis kohale ja näita, et oled ka olemas. No ma arvan ikka et see kriminaalhooldus on vaeslapse osas (---) Väljendub see suhtumises ja ...palgas ja ...kaasamises. Saan aru et kriminaalhooldus pole ise ka nagu väga üritanud nendesse asjadesse end ka kaasata ja juhtkond ei tule ise ka küsima.“*

Ilmnes vanglaameti kui juhtorgani ja kriminaalhooldusosakondade vaheline vähene kommunikatsioon ja nõrk sidusus, mis peegeldab mõningast usaldamatust. Selline üksteisest võõrdumine ei soosi kuidagi ametkonna positiivse kuvandi tekkimist. Ametnik ise sooviks, et kriminaalhooldajad end nähtavaks ja kuuldavaks teeksid, oma arvamus avaldaks. Ta tunneb puudust osakondade vahelisest koostööst. Märkimisväärne on asjaolu, et ametnik kasutas kriminaalhoolduse asesõnana ühes lauses „meie“ ja teises „nemad“ määratlust. See näitab ametniku valikulist suhestumist kolleegidega. Siinkohal on tuntav ametniku jahe suhtumine ja madal seotus organisatsiooniga, avaldab ametitunnetusele negatiivset mõju. Sotsiaalsed grupid on olulised niivõrd, kuivõrd inimene neid ise väärtustab ja oma minakontseptsiooni osaks peab (Valk, 2003).

„Kolleegidega räägime hästi palju. Meil on sihuke kujunev organisatsioon ja kõik mis sinna juurde kuulub, halb ei ole...aga kuidagi kambad on nagu natuke. Sellist liikumist on palju aga kuidagi suhted pole välja kujunenud. Need kes on uued teevad tööd ühtemoodi ja kes ammu

tulnud, teevad teistmoodi. See arusaamine põhieesmärkist on erinev.“
Kriminaalhooldusametnike vahetumine kollektiivis tekitab mõningast häiritust ja nõrgestab ühtekuuluvustunnet. *„Viimane vana kolleeg läks eelmisel aastal ära, varem oli selline kindlustunne ja tugi tugevam. Oleme nüüd ikka juba sulandunud. Ongi oluline, et oleks superkolleegid, üksinda sellist tööd teha ei saa, ...vaimse poole pealt.“*

Kriminaalhooldusametnike ametiidentiteet toetub suuresti kollektiivi ühtsetele väärtushinnangutele. Koos arutatakse ja lahendatakse probleeme, motiveeritakse ja tunnustatakse üksteist, mis oma koosluses moodustab tugeva grupiidentiteedi.

Maarja Grünberg oma magistritöös tõi välja Farrow (2004) uurimuse Suurbritannias, kus täheldati samuti kriminaalhooldajate suuremat pühendumist hooldusalustele ja kolleegidele ning vähem pühendumist organisatsioonile (Grünberg, 2008).

3.5 Ameti positsioon

Ametnike ütluste põhjal on neil korduvalt esinenud vajadus selgitada inimestele, mis tööd teeb kriminaalhooldusametnik. Selgus, et enamasti peetakse seda ametit ohtlikuks ja sellesse töösse suhtutakse võõristusega. Kriminaalhoolduse klientidesse suhtutakse negatiivselt, neid peetakse kurjategijateks ja kontakte nendega püütakse vältida. Teadmatus tekitab hirmu.

„See osa ühiskonnast kes ei tea sellest midagi, siis neil nagu mingeid teadlike ootusi ei olegi. Pigem seostub neil mingi hirmu või negatiivsega. Perekond [kliendi perekond] paneb meid tihti ühte patta politseiga.“

„Inimesed ei tea sellest tööst midagi, siis nad arvavad millegipärast, et meil on piiritu võim, meil on ligipääs igasugustele paberitele ja me oleme 24/7 valmis igale poole minema ja reageerima. Mõni arvab, et ma teenin hirmus hästi.“

Üldine kuvand kriminaalhooldusest on ametnike sõnul negatiivne. Seda põhjustab eelkõige teadmatus ja kriminaalhoolduse klientidele omistatav negatiivne suhtumine. Tajutakse ameti ohtlikust, kuid ei teata sisulisest tööst midagi. Teadmatus annab alust oletusteks ja ettekujutusteks, nii on väärarvamused kerged tekkima.

Kuna enamus inimesi oma elu jooksul selle ameti esindajatega kokku ei puutu, siis võib teadmatust antud valdkonna vastu selgitada põhjus, et neil puudub selle teadvustamiseks lihtsalt vajadus ning huvi.

3.6 Motivatsioon

Toetust ja motivatsiooni tööks saadakse põhiliselt kolleegidelt. Tuge ametkonna juhtorganitelt organisatsiooni/institutsiooni tasandilt ei tunnetata. *„Oleme alati puudust tundnud sellest, et kui te midagi välja töötate, siis kuulake ka neid praktikuid, mitte ärge imege pastakst. Kontroll on liiga suur, suhtutakse nagu oleks poolearulised. Me pole vangid, pigem on see selline vangla üleüldine suhtumine, et kõiki peab kontrollima. Organisatsioon töötaja hoidmiseks ei pinguta absoluutselt. Võibolla mõni arvab teisiti aga ... Tunnustamist ikka leidub, kiituskiri ja vabu päevi ikka antakse. Motivatsioonipaketid väljaspool vanglat ei toimi. Kaadrivoolavus on suur, head spetsialisti ei osata kinni hoida, tahetakse, et kõik oleks õigesti tehtud, mitte et oleks eesmärk oluline.*

Liigset ametnike kontrollimist mainiti mitmel korral. Ametnikud tunnevad, et neid ei usaldata, see teeb nad ettevaatlikuks oma tegevuste suhtes ning kahtlused kontrollimise eesmärgis tekitavad vastastikust usaldamatust. Usaldamatuse tunnetamine pärsib ametnike algatustahet. Kriminaalhooldaja ameti väärtustamist institutsiooni sees teiste liikmete poolt ei tunnetata. Korduvalt tuli jutuks väljaspool vanglat töötavate kriminaalhooldusametnike diskrimineerimine võrreldes vangla sees töötavate ametnikega. *„Need kes on nagu seal pool müüri, siis need on kui olulisemad ja nende töö on nagu väga vajalik ja ohtlik...a klientuur on ju tegelikult üks, need samad inimesed – ühel päeval istub mul siin laua taga ja järgmisel päeval on kinni.“* Tunnetati, et vangla siseseid kriminaalhooldusametnike teotatakse, tasustatakse ja tunnustatakse suuremal määral. Vanglaameti põhjendusi selle kohta ei peetud adekvaatseteks. Seega motivatsioon tööks ei tulene avalikust väärtustamisest ega tunnustamisest. Motivaatoriks on töö omapärast tingitud põnevus, vaheldus, eneseteostus ja toetavad kolleegid. *„See töö on põnev, kogu aeg juhtub midagi, mingit rutiini siin ei teki.“* *„Tahaks veel saada teadmisi ja spetsialiseeruda erinevatele teadmistele.“*

„Karjääriredelil siin küll väga palju teha pole. Arvan, et naiste puhul on pigem see, et kuhu sa siit ikka edasi lähed... Minu plaan on vanglasse edasi minna. Lihtsalt, et kui sa oled siin nii palju aastaid juba töötanud, siis siit on lihtsam ka edasi minna, kui hakata mingit uut kohta otsima. (---) Ega see sotsiaalvaldkond pole ju eriti tasustatud ka...“

Tööd peab ametnik huvitavaks, kuid kuna ametnik ei tunnetata oma osakonna kolleegidega seotust, otib ta gruppi kuhu kuuluda. Vanglasse suundumine võimaldab tõsta tunnetatavat positsiooni

Töömotivatsiooni saab ka ise endale luua, see ei pea tulema alati väljaspoolt. Ametnik oskab rahulolu tunda tööst, mis on oma eesmärgi täitnud. *„Pole vähe see, et see on nii-öelda päästetud aeg nende inimeste jaoks, kelle suhtes kriminaalhooldusala ei pane selle aja jooksul toime uut kuritegu. Need on pedagoogilised pätkid.“*

Sama ametnik on osanud luua oma ameti kaudu teatud tunnetusliku positsiooni ühiskonnas. Ta on võtnud omaks käitumismustrid, mis kinnitavad eeskujuks olemist ja mis omakorda toetavad sisemist väärikust. *„Tööroll tuleb ikka paratamatult kaasa. Avalikus teenistuses olles ei saa ära unustada kes sa oled.(---) Olles sellisel positsioonil, mis nõuab eeskujuks olemist, siis sa oled selle valiku juba sisemiselt teinud. Elukutse, kui elustiil.“*

Selline ametitunnetus ilmes ainult ühel juhul viiest. Motivatsiooni ja positsiooni saab igatüks endale ise luua, kui teadmised, oskused ja väärtushinnangud seda võimaldavad.

3.7 Enese määratlemine

Kriminaalhoolduse töös esinevad vastuolulised töörollid tekitavad rollisegadust. Nende rollide täitmise põhjal kirjeldasid kriminaalhooldusametnikud enamasti end nõustajana, juhendajana, sotsiaaltöötajana. Ühel juhul peeti end järelvalvajaks, kes teeb ühtlasi ka sotsiaaltööd. *„Olen nii politseinik kui ka sotsiaaltöötaja, kindlasti ka ema. Rohkem ikka ema ja sotsiaaltöötaja“*

„Oleme vahepeal väga segaduses, et kes me siis oleme, et kas me oleme siis järelvalvajad või siis nagu sotsiaaltöötajad või psühholoogid või mis on siis peamine eesmärk, et mida me siis tegema peame... Et ei saagi nagu aru, vahepeal on see järelalve nagu olulisem aga nüüd on vist ikkagi sotsiaaltöötaja rohkem, kuigi me ei jaga sotsiaaltoetusi.“ Tuntav rollisegadus ähmastab tegevuste olulisust. Ähmane paistab olevat ka arusaam sotsiaaltööst, kuna ametnik eeldab, et sotsiaaltöötaja üks määratlusi on teotuste jagamine. Pikaajaline rollisegadus teeb keeruliseks identiteedi määratluse. Ebamäärasus omakorda võib tekitada valesti mõistmisi ja pingeid inimeste vahel. Töörolli ebaselguse ja konfliktide korral esineb töötajatel suurem distress (Randmann, i.a.).

„Järelvalvamine on see kõige õigem siis. Et ta [hooldusala] ikka täidaks kõiki nõudmisi. Tegelen nende põhjustega, mis ta on viinud kuritegudeni. Ma teen ikka siin ka sotsiaaltööd ja ka psühholoogilist nõustamist.“ Ametnike töörollide erinev tunnetus ei sõltu klientuuri kohtlemisvajaduse määrast. Suurema kohtlemisvajadusega klientide nõustamisel tunneb ametnik end siiski olevat enne toetaja ja seejärel järelvalvaja, kuigi töö selliste klientidega

eeldab mõnevõrra suuremat kontrolli. Ametnik, kelle klientideks on enamasti kõrgema kohtlemisvajadusega kliendid, peab oluliseks omadust taluda pinget ja käituda olukordade suhtes paindlikult. *„Olen pigem nõustaja poolne rohkem, sotsiaaltöö poolne, sellised pehmemad rollid.“*

Ametnik kehtestab piirid ja kontrollib nendest kinni pidamist. *„Olen reeglite poolt, kuna inimesed ongi oma elu keeruliseks elanud, kuna neil pole reeglistiku, mis neid toetab. Alati on erandeid ja neisse eranditesse tulebki erandlikult suhtuda. Võtmesõna ongi tasakaal.“*

Ametnik peab oluliseks distsipliini ja korda, kuid samas oskab ta kliendi vajadustest sõltuvalt olla piisavalt paindlik.

Suuresti rõhutati vajadust psühholoogia alaste teadmiste järele, mis on põhjendatav ametnike väärtustamine end nõustajatena.

Nagu sotsiaaltöö definitsioon ütleb, toetub sotsiaaltöö sotsiaal- ja inimteadustele, mis tähendab, et see hõlmab enda alla nii sotsiaalpedagoogika kui ka psühholoogia, andragoogika jne.

Kokkuvõte ja järeldused

Selleks, et kriminaalhooldusametnik saaks korraldada tõhusat järelvalvet kriminaalhooldusaluste üle ja luua eeldused nende sotsiaalseks kohanemiseks, on tal tarvis erinevaid teadmisi, suhteid ja motivatsiooni.

Käesolevas uurimuses esitatud andmed põhinevad viie kriminaalhooldusametniku ütluste põhjal.

Kasutades kriminaalhooldaja ametiidentiteedi kirjeldamiseks tüüpilisi käitumis- ja suhtumisviise, võib öelda, et kuigi ühiskond suhtub kriminaalhooldusalustesse negatiivselt, suhtuvad ametnikud neisse mõnevõrra positiivsemalt, kuna nad usuvad, et enamus kliendid on võimelised oma elustiili muutma, kui nad seda väga tahavad. Neid kliendipoolseid muutusi püüavad ametnikud igati toetada, kuid tihti jääb puudu klientide motiveeritusest ja ametniku suutlikusest. Suutlikus hõlmab ka ajalise ressursi piisavust ja spetsiifilisi erialateadmisi. Mõningad ebausaldusväärsed töövõtted kõigutavad aeg-ajalt kriminaalhooldaja töörollide eesmärke, kuid enamasti on tunnetus ametiesindajana olemas. Töörollidest tulenevalt peavad ametnikud endi enamasti nõustajaks, toetajaks, kes tegeleb sotsiaaltööga. Nõustamine on oluline tunnus kriminaalhooldaja ametiidentiteedi esitluses. Ametnikud peavad töötingimusi heaks, tööd väga vaheldusrikkaks ja huvitavaks. Hinnatakse ka töö paindliku iseloomu. Kõik väärtustavad kolleegide tuge ja võimalust omavahel nõu pidada. Headest kollegiaalsetest suhetest tingituna tuntakse tugevat seotust. Ametnike individuaalset ametiidentiteeti mõjutab suuresti tunnetatav grupiidentiteet. Grupisidusus on samuti oluline motivaator ametitegevusteks, kuna väljaspoolt gruppi ameti väärtustamist ega tunnustamist üldjuhul ei tunnetata. Siinkohal soovitaks tööandjal üle vaadata töötajate motiveerimissüsteemi.

Liigne töökoormus sunnib ametnike valima töö kvaliteedi ja kvantiteedi vahel. Pikas perspektiivis võib see mõjutada töömotivatsiooni. Kuna ametnikud soovivad teha kvaliteetset tööd, võiks selle tagamiseks juhtkond üle vaadata töömahu hindamiskriteeriumid.

Ühiskonnas kriminaalhoolduse kui ameti teadvustamine eeldaks ühtlasi institutsiooni ja kriminaalpoliitika üldist tutvustamist ja seda mitte ainult passiivselt ehk selle info kättesaadavust asutuste kodulehekülgedel, vaid aktiivselt, kaasates huvigruppe ja erialaspetsialiste arutama avalikult tegevusvaldkonda puudutavate küsimuste üle.

Kasutatud kirjandus

Bachmann, T. (2015). *Psühholoogia raamat juristile*, Tallinn: 114-123

Deci, E.L., & Ryan, R. (2002). *Handbook of self-determination research*, Rochester, NY: University of Rochester Press. :74

Grünberg, M. (2008). *Organisatsioonile pühendumise, organisatsioonipoolse toetuse tunnetamise ja tööstressi seosed kriminaalhooldussüsteemis*, Magistritöö, Tallinn

Hämäläinen, J. *Sissejuhatus sotsiaalpedagoogikasse*. (2001), Tartu: Tartu Üliooli Kirjastus: 60-61

Justiitsministri määrus nr 37, Vastu võetud 07.05.2004 , *Kriminaalhooldusametniku täiendavate kvalifikatsiooninõuete kehtestamine ning tööülesannete loetelu, mille täitmisel ei pea ametnikul olema vastavat rakenduslikku või akadeemilist kõrgharidust*. (<https://www.riigiteataja.ee/akt/110092013007>)

Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*, T. Vihalemm (toim), Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. (<https://sisu.ut.ee/samm/kvalitatiivne-sisuanalyys>)

Kama, P. (2008). *Vanglate ja kriminaalhoolduse aastaraamat*. Tallinn: Justiitsministeerium.

Kama, P. (2015). *Vanglateenistuse aastaraamat*. Kikas, L., Kulo, K., Lilleleht, A. ,Tallinn: Justiitsministeerium. (http://issuu.com/vanglateenistus/docs/vanglaameti_aastaraamat_veeb. 27.05.15)

Kask, K.(2006). *Juhtumikorralduse käsiraamat*, Tallinn. (http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/Sotsiaalhoolekanne/JuhtuJuhtumikorra_k%C3%A4siraamat.pdf, 08.05.15)

Kriminaalhooldusseadus, Riigi Teataja ,1998 (RT I 1998, 4, 62. Vt.27.05.15).

Kriminaalhoolduse juhendi kinnitamine, Riigi Teataja, 1998 (RTL 1998, 165, 629)

Kriminaalhoolduse standardid, (2013), Tallinn. (<http://www.vangla.ee/et/kriminaalhoolduse-standardid>.)

Laherand, M.-L. (2010), *Kvalitatiivne uurimisviis*, Sulesepp

Liiv, Ü.-N. (2012). *Kohtute poolt määratud lisakohustused, kriminaalhooldusaluste poolt toime pandud lisakohustuste rikkumised ning kohtuniku otsuse ja kriminaalhooldusametniku ettepaneku kooskõlalikus maakohtute praktika näitel perioodil 2007-2011*. Magistritöö,

Linno, M., Strömpl, J. (2012). *Narratiivse maailma uurimine. Toim. Murakas, A. - Narratiivne lähenemine sotsiaaltööuurimuses. Lasteväärkohtlemise lood.* Tartu.

Melucci, A. (1996). *The playing self.*, Cambridge of University Press: 31

Mikser, R., 2006. *Sotsiaalpedagoogika teoriast ja selle arendamise vajalikkusest.* Toim:

Paavel, V. (2004). *Sotsiaaltöö ümber mõtestamine.* Tallinn: Greif

Pikamäe, P. Sootak, J.(2001). *Kriminaaltäitevõigus.* Tallinn: Ilo: 59.

Petersilia, J.(1998). *John Augustus, Father of Probation,* American Probation and Parole Association. (http://www.appa-net.org/eweb/Resources/PPPSW_2013/docs/sp98pers30.pdf)

Randmann, L. *Organisatsiooni psühholoogia.* Õppematerjal. Tööstuspsühholoogia instituut. Tallinna Tehnika Ülikool. (<http://www.enop.ee/tpi/randmann/materjal/HHP3170%20-%206.%20Individaalse%20toise%20kaitumise%20muutmine.pdf>)

Sarv, E-S. *Akadeemiline habitus, akadeemiline identiteet.* Õppematerjal, Tallinna Ülikool (http://www.tlu.ee/opmat/ka/opiobjekt/akadeemilisest_identiteedist/akadeemilisest_identiteedist_ ja_habitusest_kokkuvvalt.html. Vt. 04.2014)

Sotsiaaltöö professiooni ülemaailmne definitsioon, ajakiri Sotsiaaltöö, 3-2014, Tallinn

Tamm, T. (2002). *Eesti sotsiaaltöötajate ametiidentiteedi kujunemine ametikasvu eeldusena.*

Tamm, T. (2008). *Ametikasv ja professionaalsus: õpik sotsiaaltöö eriala üliõpilastele ja teistele huvilistele,* Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Tartu Vangla kriminaalhooldusosakonna põhimäärus, (2014) Tartu Vangla, (<http://www.vangla.ee/et/pohimaarused/kriminaalhooldusosakonna-pohimaarus>. Vt. 10.11.14)

Tulva, T. (1996). *Eesti sotsiaaltöö kujunemisest murranguperioodil,* Tallinn. *Vanglateenistuse koduleht,* Justiitsministeerium (http://www.vangla.ee/personal/tartu_vt.27.04.15.).

Valk, A. *Identiteet* - Allik, J., Realo, A., Konstabel, K.(2003) . *Isiksusepsühholoogia,* Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 225-251.

Lisad

Tabel 1. Kriminaalhoolduse sekkumistasemed Kriminaalhoolduse standardi alusel

Kohtlemisvajadus	Suunitlus	Lähenemisviis	Kriminaalhooldus (prioriteetsuse järjekorras)
Madal	Järelevalve	„Ära sekku“ lähenemine: järelevalve, jälgimine, teenused nõudmisel.	Registreerimine 1 kord kuus kuni 1 kord kvartalis – vastavalt ametniku otsusele; Registreerimiste vahel kohustuslik (1xkvartalis puhul) kontakti võtmine telefoni / meili vms kujul; Tööhõive; Haridus; Muud teenused äärmisel vajadusel; Riskide jälgimine, riski ilmnedes tõuseb järgmisele astmele.
Keskmine	Abi	„Sekku“ lähenemine: motiveerimine, julgestamine, suunamine, toetamine, probleemi lahendamine.	Registreerimine 1 kord kuus; Kodukülastus vähemalt 1 kord katseaja jooksul; Kuriteo põhjuriski maandamine, vajadusel programmi läbiviimine; Koostöö võrgustikuga (perekond, politsei, kool, KOV jne) vähemalt korra katseaja jooksul; Nõustamine; Tööhõive; Haridus;
Kõrge	Muutus	„Sekku“ lähenemine: sekkumised; nõustamine; ravi	Registreerimine 2 korda kuus; Kodukülastused 1 kord poolaastas; Programmid; Nõustamine; Koostöö võrgustikuga (politsei, töötukassa, kool, KOV jne); Tööhõive; Haridus; Näidustusel psühhiaater ja psühholoog.
Väga kõrge	Kontroll	„Sekku“ lähenemine: riskide juhtimine; väga hea erinevate spetsialistide koostöö	Tugevdatud järelevalve; Registreerimine 4 korda kuus; Kodukülastused 1 kord kuus; Väga intensiivne riskide maandamine; Nõustamine; Intensiivne koostöö võrgustikuga (politsei, töötukassa, kool, KOV jne) Näidustusel psühhiaater ja psühholoog; Tööhõive; Haridus.